

Sini Sallinen (toim.)

Elinvoimainen kunta

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Vetovoimainen ympäristö houkuttelee ja sitouttaa.....	4
3	Kilpailukykyinen yritys-kanta yleisin elinvoiman näkökulma	5
4	Monipuolinen osaaminen ja työvoiman saatavuus turvaavat palvelut ja yritystoiminnan.....	6
5	Eri palveluilla erilainen rooli	7
6	Sosiaalinen pääoma ja yhteisöllisyys luovat uutta	9
7	Vahva kuntatalous luo edellytyksiä elinvoiman kehittämiseksi.....	9
8	Eri-alaisten kuntien erilaiset vahvuudet.....	10
9	Lopuksi.....	11

TYÖRYHMÄ

Sini Sallinen (toim.)

Kauko Aronen

Jarmo Asikainen

Jarkko Huovinen

Maarit Kallio-Savela

Päivi Kurikka

Marika Kämpö

Ritva Laine

Soile Paahtama

Heikki Punnonen

Hannele Salminen

Silja Siltala

Kari Sjöholm

Aija Tuimala

Reijo Vuorento

Ditte Winqvist

Riikka-Maria Yli-Suomi

Christell Åström

TOIMITTANUT: Sini Sallinen

KUVITUS: Futureimagebank

1. painos

ISBN 978-952-213-819-4 (nid.)

ISBN 978-952-213-820-0 (pdf)

© Suomen Kuntaliitto

Helsinki 2011

Paino: Staroffset Oy

Suomen Kuntaliitto

Toinen linja 14, 00530 Helsinki

PL 200, 00101 Helsinki

Puh. 09 7711

Faksi 09 771 2291

www.kunnat.net

1 Johdanto

Tämän keskustelualoitteen tarkoituksena on avata kunnan elinvoimaisuuden käsitettä. Sen eri näkökulmien avaaminen on tärkeää, sillä Suomen hallitus valmistelee parhaillaan elinvoimaisiin ja vahvoihin kuntiin perustuvaa kuntauudistusta.

Suomalainen kunta on asukkaidensa yhteisö, joka pitää huolta keskeisistä hyvinvointipalveluista ja luo edellytyksiä kunnan elinvoiman vahvistamiselle. Kunta on yhtä aikaa asukkaidensa yhteisö, palvelujen järjestäjä sekä paikallisen ja alueellisen elinvoiman ylläpitäjä ja vahvistaja. Kuntien itsehallinto mahdollistaa kokonaisvaltaisen paikallisen elinvoiman ja talouden kasvun sekä hyvinvoinnin turvaamisen.

Kunnan elinvoima nähdään kunnan uudistumiskyynä, jota tarvitaan taloudellisen kasvun, yhteiskunnan toimivuuden ja yksilön hyvinvoinnin vuoksi. Kunnan kestävä elinvoimaisuus perustuu jatkuvaan uudistumiskykyyn ja hyvinvoiviin kuntalaisiin. Kunnilla on

halua luoda uutta toimintaa ja tarttua uusiin mahdollisuuksiin. Kuntien on kuitenkin tunnistettava, mistä uudistumiskyky syntyy ja kuinka sen olemassaoloa voi edistää kunnassa.

Kunnan elinvoima ilmenee uudistumisena, kehityksenä ja joustavuutena. Elinvoiman vahvistamiseksi kunnan on tunnistettava ympäristön muutokset, sopeutettava ja kehitettävä oma toiminta uusiin vaateisiin, otettava käyttöön uusia prosesseja sekä aktivoitava kuntalaiset, yritykset, kuntien eri toimialojen työyhteisöt ja muut sidosryhmät yhteistyöhön. Keskeistä on saada aikaan positiivisia vaikutuksia ja vahvistaa kykyä uudistua ympäristön muuttuessa.

Kokonaisuutena kunnan elinvoimaa voidaan tarkastella vetovoimaisen ympäristön, kilpailukykyisen yrityskannan, osaamisen ja työvoiman saatavuuden, palvelujen, sosiaalisen pääoman ja yhteisöllisyyden sekä vahvan kuntatalouden näkökulmista.

Kuva 1. Kunnan elinvoiman kokonaisuus

2 Vetovoimainen ympäristö houkuttelee ja sitouttaa

Elinvoimaisuus on vahvasti riippuvainen alueen vetovoimaisuudesta – vetovoimainen alue pystyy houkuttelemaan asukkaita, yrityksiä, työntekijöitä ja matkailijoita.

Asukasmäärän väheneminen heikentää taloudellisia resursseja, mikä vaikeuttaa uudistusten toteuttamista. Väestön väheneminen luo tyhjäkäyntiä palveluverkkoon ja nostaa yksikkökustannuksia. Kasvava asukasmäärä tarkoittaa jatkuvaa uuden rakentamista, mikä pitää yllä dynamiikkaa ja palvelutarjonnan sopeuttamista kasvavaan kysyntään. Työikäisten sekä lasten ja nuorten suhteellisen suuri osuus johtaa aktiiviseen toimintaan, palvelujen ja toimintojen kysyntään ja kestävään kehitykseen. Henkilöstön osaaminen ja saatavuus korostuu työvoimaintensiivisellä kunta-alalla, jossa henkilöstö on keskeisin organisaation resurssi. Yritykset ja matkailijat tuovat verotuloja ja rahaa kunnan alueelle lisäten näin hyvinvointia.

Asukkaiden ja yritysten määrää kunta voi kasvattaa monipuolisilla asumisvaihtoehdoilla, riittävällä tonttitarjonnalla, hyvin toimivilla liikenneyhteyksillä, nopeilla laajakaistayhteyksillä sekä turvallisella ja viihtyisällä ympäristöllään. Hyvin suunniteltu ja toteutettu yhdyskuntarakenne, kestävä kehityksen mukaiset uusinvestoinnit ja erityisesti olemassa olevien rakennusten ja verkostojen ylläpito luovat pohjan elinvoimaisuudelle. Viihtyisä ympäristö houkuttelee paikkakunnalle myös matkailijoita.

Monipuoliset ja erilaiset asumismahdollisuudet turvaavat väestön asumisen alueella. Kuntien asuntopolitiikka tulee käsittää uudistuotantoa laajempaan kokonaisuutena. Kunnissa on tarpeen pohtia lähivuosia pidemmällä aikajänteellä, ketä kunnassa asuu, missä he asuvat ja miten heidän palvelunsa järjestetään. Asuntopolitiikka liittyy oleellisella tavalla hallitun yhdyskuntarakenteen ylläpitä-

miseen ja liikkumisen tarpeisiin. Myös tukea ja huolenpitoa tarvitsevien asuntotarpeita tulee tarkastella mahdollisimman laaja-alaisesti ottamalla asuntopolitiittisten näkökohtien lisäksi huomioon myös sosiaaliset ja terveydenhoidolliset sekä kaavoitukseen ja liikenteeseen liittyvät yhteydet.

Yhdyskunnan toimivuus, taloudellisuus ja viihtyisyys edellyttävät mm. asumisen, työpaikka-alueiden ja muiden toimintojen sijoittamista siten, että niiden välillä tarvittava liikkuminen ja tavaroiden kuljettaminen voidaan suorittaa ekologisesti ja mahdollisimman vähällä liikenteellä. Ihmisten ja yritysten arjen sujuvuus ja turvallisuus ovat avainasemassa. Tämän vuoksi on tärkeää, että maankäytön ja liikennejärjestelmän suunnittelu tehdään hyvässä vuorovaikutuksessa ja tarpeet sovitetaan yhteen riittävän aikaisessa vaiheessa. Oleellista on myös merkittävien rakennus- ja liikenneväylähankkeiden toteutuksen ajoittaminen toisiaan tukeviksi.

Maankäytön ratkaisuillaan kunta voi luoda kilpailukykyisiä mahdollisuuksia elinkeinoelämän tarpeisiin ja turvata eri toimijoille hyvät toimintamahdollisuudet. Kunnan on kuitenkin jatkuvasti arvioitava toteutettavaksi esitettäviä hankkeita ja niiden vaikutuksia muihin toimijoihin, sillä hankkeet voivat olla ristiriidassa keskenään sekä maankäytön suunnitelmien kanssa. Kunnalta vaaditaan myös pitkälle tulevaisuuteen tähtääviä ratkaisuja.

Liikenneyhteyksillä on merkitystä palvelujen sijoittamiseen ja niiden saavutettavuuteen. Kuntalaisella tulee olla pääsääntöisesti mahdollisuus saavuttaa palvelu kävellen tai joukkoliikenteellä harvaan asuttuja alueita lukuunottamatta. Liikkumisen ja saavutettavuuden näkökulmasta palveluverkko tulee synkronoida liikenneverkon ja liikennepalvelujen kanssa. Myös erilaisten palvelujen verkostot tulee solmukohdiltaan sopia yhteen

niin, että samoilla liikennepalveluilla voidaan hoitaa useamman palvelun saavutettavuutta. Eripohjaiset palvelualueet nostavat saavutettavuuden hintaa.

Asumisen, maankäytön, liikenteen ja palve-

lujen yhteensovittamisessa ja saavutettavuuden varmistamisessa tarvitaan ymmärrystä palvelukokonaisuuksista. Kunta, joka pystyy kehittämään palvelukokonaisuuksiaan, pystyy myös ylläpitämään ja lisäämään paremmin elinvoimaisuuttaan.

3 Kilpailukykyinen yrityskanta yleisin elinvoiman näkökulma

Elinkeinoelämän ja yrityskannan kehittäminen on yleisin näkökulma elinvoiman kehittämisessä. Kilpailukykyinen yrityskanta tarjoaa kuntalaisille työpaikkoja. Ilman työpaikkoja ja yrityksiä ei ole palvelujen rahoittamisessa tarvittavia verotuloja. Työpaikkojen vähäisyys tarkoittaa vähemmän kuntalaisia ja vähemmän hyvinvoivia kuntalaisia. Tästä syystä on tärkeää, että elinkeinot ja palveluyritykset kehittyvät, uudistuvat ja säilyvät kilpailukykyisinä ja että yrittäjyys kunnan alueella vahvistuu.

Alueensa yritystoimintaa kunta voi edistää ja tukea monin eri tavoin. Yritysten kehittämistä, osaavan työvoiman saatavuutta ja innovaatiotoimintaa tukeva kunnan, kehitysyhtiön, oppilaitosten, yritysten, tutkimuslaitosten ja muiden kehittämissyhteisöjen verkosto voi luoda paikkakunnalle kilpailuetua, joka antaa yrityksille mahdollisuuden uudistua ja selvitä voittajana kansainvälisessä kilpailussa. Yritysneuvonnan palveluja tarjoamalla kunnat varmistavat, että myös pienyritykset ja yritys-

toiminnan aloittamista suunnittelevat henkilöt löytävät tukea liikeideansa kehittämiseen sekä osaavat hyödyntää investointeihin ja kehittämiseen tarjolla olevaa tukirahoitusta ja esimerkiksi yliopistojen ja tutkimuslaitosten erikoisosaamista.

Palvelutarjonnan kehittämisessä on haettava vaihtoehtoja, jotka ohjaavat palvelujen käyttäjien - kuntalaisten valintoja. Näin voidaan tehostaa palveluprosesseja ja markkinoiden hyödyntämistä. Kuntien erityisenä haasteena on tukea kunnallisia palveluja täydentävien ja korvaavien yritysten syntymistä, paikallisten palvelutuottajien keskinäistä verkottumista, tarjontaosaamista sekä laatujärjestelmien ja palveluosaamisen kehittymistä. Kunta voi vaikuttaa markkinoihin viestittämällä (palvelu- ja hankintastrategia), mitä palveluja yksityiseltä sektorilta tullaan jatkossa ostamaan ja kehittämällä hankinta- ja sopimuskäytäntöjä suuntaan, jossa yritysten innovatiivisille ratkaisuille jää tilaa.

4 Monipuolinen osaaminen ja työvoiman saatavuus turvaavat palvelut ja yritystoiminnan

Korkealla osaamisella tuotetaan elinvoimaisen kunnan palvelut ja yritysten toiminta. Työvoimaintensiivisillä aloilla henkilöstö on usein tärkein organisaation resurssi. Henkilöstön riittävyyden turvaamista voidaan tarkastella henkilöstön työssäjatkamisen ja uuden henkilöstön saatavuuden näkökulmasta. Palvelutuotantoa ja -rakenteita uudistettaessa henkilöstöjohtamisen ja osaamisen kehittäminen ovat avainasemassa. Osaavan henkilöstön puute vaikuttaa nopeasti palveluiden tuottamiseen ja alan kehittämiseen.

Mielikuvat ja alan työtehtävien houkuttelevuus ovat avainasemassa uuden työvoiman saatavuudessa. Erityisesti kuntatyönantajan haasteena on työnantajamielikuvan ja organisaatiomielikuvan rakentaminen sekä kunta-alan työtehtävien markkinointi. Kunta-alan työtehtävistä tulee kyetä antamaan selkeä ja ajantasainen kokonaiskuva, jota ei hallitse vain muutamat ammatit.

Työpaikkojen ja koulutuksen yhteistyö ovat parasta rekrytointimarkkinointia tulevan työvoiman houkuttelemiseksi. Työelämäyhteistyö perusopetuksen, lukioiden, ammatti- ja aikuisopistojen sekä korkeakoulujen kanssa on tärkeää. Yhteistyö tarkoittaa työssäoppimis- ja harjoittelupaikkojen lisäämistä, opettajien työelämäosaamisen kehittämistä ja harjoitteluohjaajien valmentamista sekä innovatiivisten yhteistyömallien synnyttämistä. Kunnat voivat vaikuttaa tähän yhteistyöhön omistajaohjauksen kautta.

Kunnat ovat pääasiallisia ammatillisen peruskoulutuksen koulutuksen rahoittajia sekä toimivat koulutuksen järjestäjinä tai koulutusorganisaatioiden omistajina. Omistajaohjauksen kautta kunnat voivat hyödyntää ammatillisen koulutuksen organisaatioitaan työ- ja elinkeinopoliittisten, koulutuspoliittisten sekä

sosiaalipoliittisten strategisten tavoitteiden saavuttamisessa.

Osaamisen varmistamisessa ja työvoiman saatavuudessa kyse on myös koulutus-suunnittelusta. Koulutuksen määrällistä ennakkointia ja sisältöjen suunnittelua tulee edeltää työelämässä tarvittavan osaamisen ennakkointi. Systemaattisen ja dynaamisen järjestelmän avulla saadaan luotettavaa tietoa osaamistarpeista työnantajilta. Tämän ennakkointitiedon perusteella huolehditaan siitä, että koulutuspaikkoja on riittävästi keskeisillä aloilla yksityisen ja julkisen työnantajan tarpeisiin.

Elinikäisen oppimisen ja aikuisväestön merkitys työvoiman saatavuudessa kasvaa, sillä nykyinen koulutusjärjestelmä ei pysty tuottamaan arvioiden mukaista määrää uutta työvoimaa. Huomio käännytkin työpaikan, alan ja ammatin vaihtajiin sekä aikuiskoulutuksen kehittämiseen. Ammattitaidon kehittymisen ja elinikäisen oppimisen edellytyksiä on vahvistettava mahdollistamalla joustava lisäkouluttautuminen työn ohessa ja aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen.

Myös työttömät, osatyökykyiset ja maahanmuuttajat ovat potentiaalisia työntekijöitä. Huomiota tulisi kiinnittää nuoriin työttömiin. Vailla toisen asteen koulutusta olevat nuoret ovat erityisessä syrjäytymisriskissä. Osatyökykyisten määrä on ollut jatkuvassa kasvussa työelämässä, eikä heidän työpanostaan ole hyödynnetty riittävästi. Työprosessien ja -olojen täytyy jatkossa mahdollistaa vajaan työkyky.

Työvoimatarjonnassa on entistä enemmän myös työikäisiä, jotka ovat halukkaita tekemään työtä vain osa-aikaisesti. Myös hyvä-

kuntoisista eläkkeelle jääneistä moni voisi jatkaa omien halujensa ja jaksamisensa mukaan työelämässä. Heitä tarvitaan lisäresursseina työyhteisöjen joustavissa toimintamalleissa.

Myös maahanmuuttajien rooli työvoimana on merkittävä. Kuntien elinvoiman lisäämiseksi maahanmuuttajien kielikoulutus, osaamisen tunnistaminen ja koko perheen kotouttaminen vaativat lisätoimenpiteitä ja yhteistyötä alueilla.

5 Eri palveluilla erilainen rooli

Elinvoimaisessa kunnassa on asukkaiden ja yritysten tarpeita vastaavat palvelut. Toimivat palvelut parantavat viihtyvyyttä alueella, mikä osaltaan varmistaa myös yritysten työvoiman saantia alueella.

Palvelujen kehittämistä ovat viime vuosina leimanneet sekä keskittyminen että erikoistuminen, jotka ovat palvelujen rakenteen näkökulmasta samansuuntaisia ilmiöitä ja aiheuttavat kuntalaisille huolen lähipalveluista. Kunnat keskittävät erikoisosaamista tai harvempaa asiointia vaativia palveluja ja pyrkivät säilyttämään lähipalveluina erityisesti päivähoidon ja perusopetuksen sekä perusterveydenhuollon. Palvelujensa laadusta, tuottavuudesta ja saatavuudesta huolehtimalla kunta edistää elinvoimaa saaden kuntalaiset ja yrityksen pysymään alueellaan.

Erilaisilla palveluilla on elinvoiman kannalta erilainen rooli. Sosiaali- ja terveystyöpalvelut sekä edistävät kuntalaisten hyvinvointia että

torjuvat pahoinvointia sairauksien hoidon tai toimeentulotuen avulla. Hyvinvoivat ihmiset ylläpitävät ja mahdollistavat elinvoimaa alueella. Perusopetuksen tehtävänä on taata kansallisen osaamisen korkeaa tasoa, jolle alueiden elinvoimaisuus ja suomalainen hyvinvointiyhteiskunta rakentuu. Perusopetus kasvattaa lapsista vastuullisia ja yhteistyökykyisiä kuntalaisia. Muut koulutusmuodot lisäävät myös ihmisten tietoa ja taitoa sekä osaamista kehittää omaa elinpiiriään.

Koulun sijaintia pidetään usein alueen elinvoimaisuuden keskeisenä tekijänä. Perusopetuksen lähikoulu tahdotaan säilyttää, jotta kylien elinvoima säilyisi koulun myötä. Elinvoimaisen kunnan ja alueen perusedellytyksiä on myös, että perusopetuksen jälkeinen koulutus on jokaisen nuoren ulottuvilla lähi-, verkko- tai monimuoto-opetuksen keinoin. Yliopisto-keskuksia halutaan kaupunkeihin, sillä niiden myötä alueen osaaminen ja elinvoimaisuus lisääntyy opiskelijoiden, tiedemaailman sekä

niihin usein liittyvien teknologiakeskusten ansiosta.

Innovatiiviset palveluratkaisut ovat tarpeen myös kuntakentässä. Ajasta ja paikasta riippumattomia sähköisiä palveluita, pyörillä kulkevia palveluita ja asiakkaiden valinnanvapautta sekä osallisuutta korostavia palvelumuotoja tarvitaan yhä enemmän kansantalouden ja palvelutarpeiden kokonaisuuden hallinnan vuoksi.

Kulttuuri- ja liikuntapalvelut tarjoavat mahdollisuuden osallistua ja nauttia erilaisista aktiviteeteistä sekä harrastaa tärkeinä pitämiään asioita. Lisäksi liikunta ja kulttuuri ovat merkittäviä sairauksien, mielenterveysongelmien ja sosiaalisen syrjäytymisen ehkäisykeinoja. Paikkakunnan taide- ja kulttuurilaitokset, kirjastot, kansalaisopistot ja elokuvateatterit

ovat tärkeitä kohtaamispaikkoja sosiaaliseen kanssakäymiseen ja vuorovaikutukseen. Kulttuurilla ja liikunnalla on myös identiteetin rakentumiseen liittyviä arvoja. Kansallisen tason urheilujoukkueet, menestyksenkäs kuoro tai tunnettu kulttuuriperintökohde kohottaa paikkakunnan identiteettiä.

Yksityisten kauppapalvelujen saatavuus on myös tärkeää kuntalaisille. Kuntalaisten kulutuskäyttäytyminen on muuttunut, sillä he haluavat yhä monipuolisempia yksityisen sektorin tuottamia palveluja ja laajempia tuotevalikoimia. Kunnan roolina on edistää yksityisten palvelujen pysyminen alueella, tarjota toimitiloja ja turvata palvelujen saavutettavuus liikennejärjestelyillä. Kunta voi myös edesauttaa uusien palveluyritysten kehittymistä alueellaan.

6 Sosiaalinen pääoma ja yhteisöllisyys luovat uutta

Elinvoimaisessa kunnassa on aktiivisia kuntalaisia, järjestöjä, vapaaehtoistoimintaa ja yrityksiä. Vetovoimaisen ympäristön, kilpailukykyisen yrityskannan, osaamisen saatavuuden turvaamisen ja palvelujen avulla kunta saa kuntalaiset ja toimijat alueelleen.

Kunta, kuntalaiset, yritykset, järjestöt toimivat yhteisten päämäärien hyväksi uutta luoden. Kyky uudistua rakentuu ihmisistä ja ihmisten välisestä avoimesta, rikkaasta, moninaisuutta tukevasta ja kutsuvasta vuorovaikutuksesta. Uudistukset syntyvät vuorovaikutuksesta ja erilaisten näkökulmien luovasta jännitteestä.

Luottamuksellisen ilmapiirin ja tiiviin vuorovaikutuksen turvaaminen ja ylläpitäminen ihmisten ja yhteisöjen välillä on kunnan

tehtävänä. Kunnan on kehitettävä keinoja vuorovaikutuksen ja kumppanuuden edistämiseen niin kuntalaisten, markkinoiden kuin verkostojenkin suuntaan. Toimiva vuorovaikutus ja avoin keskustelu erityisesti kunnan kehittämisstrategiasta edesauttaa muidenkin toimijoiden sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin ja auttaa eri toimijoita toimimaan niiden toteuttamiseksi.

Kuntalaiset osallistuvat vahvasti kuntayhteisön kehittämiseen elinvoimaisessa kunnassa. Demokraattisten osallistumismahdollisuuksien lisäksi kunnan on kehitettävä kuntalaisille uudenlaisia lähivaikuttamisen tapoja yhteistyössä eri paikallistoimijoiden kanssa ja huolehdittava niiden toimivuudesta.

7 Vahva kuntatalous luo edellytyksiä elinvoiman kehittämiseksi

Kunnan elinvoiman kannalta tärkeätä on, että kunnan talous on kestäväällä pohjalla ottaen huomioon väestön ikärakenteen ja muut yhteiskunnan muutokset. Elinvoimaisella kunnalla on riittävästi resursseja uudistumisen toteuttamiseen.

Elinvoimainen kunta kykenee omalla toiminnallaan luomaan talouden kasvua, työllisyyttä ja tätä kautta verotuoja, joiden avulla palveluvaliokkeet kyetään osin kattamaan. Elinvoimainen kunta kykenee myös taloudelliseen ja muuhun yhteistyöhön niin, että se ei tarpeettomasti kilpaile yrityksistä ja veronmaksajista, vaan yhteistyössä alueen muiden kuntien, elinkeinoelämän ja muiden toimijoiden kanssa edistää oman kuntansa ja alueensa kestävästä kehitystä.

Ulkoiluun, liikuntaan, kulttuuriin ja matkailuun liittyvät palvelut ovat esimerkiksi Lapin kunnissa kuntatalouden kannalta erittäin tärkeitä ja välttämättömiä tulonlähteitä. Kulttuuri- ja liikuntatapahtumilla on sekä suoria että välillisiä vaikutuksia paikkakunnan talouteen. Primäärisiä vaikutuksia syntyy mm. henkilökunnan palkkauksesta, erilaisista vuokrista, paikallisista hankinnoista, ostoista ja investoinneista. Kaikki nämä tekijät ovat ostojen ja palkkojen kautta laskettavissa välittömiksi talousvaikutuksiksi. Epäsuorat vaikutukset syntyvät yleisön kulutuksesta. Ulkopaikkakuntalaisten tuoma rahavirta luo uutta tuloa paikalliseen elinkeinoelämään, kotitalouksiin ja julkiselle sektorille.

8 Erilaisten kuntien erilaiset vahvuudet

Alueiden keskinäistä sijoittumisjärjestystä kilpailukyvn näkökulmasta on valtakunnallisesti seurattu jo vuosia. Yksittäistä kuntaa pidetäänkin usein liian kapeana elinkeinoelämän ja toimintaympäristön mahdollisuuksien hyödyntämisen näkökulmasta. Alueilla on edistetty osaamisrakenteita, innovaatiokeskittymiä, luovaa taloutta ja kulttuuria, osaan työvoiman saatavuutta, kansainvälistä toimintaa, liikennejärjestelmiä sekä kaupunkiympäristön vetovoimaisuutta.

Kansainvälisen kilpailukyvn näkökulmasta alueella pitää olla tunnettuutta, jota harvoin yksittäisillä kaupungeilla tai kunnilla on. Yritykset valitsevat sijaintipaikkojaan eri maiden välillä ja siten markkinointi ja yhteistyö alueella elinvoiman ja kilpailukyvn vahvistamiseksi on tärkeää.

Kaupunkiseutujen yhteistyö on Suomessa ollut valtakunnallisten SEUTU- ja PARAS-hankkeidenkin keskeisenä kehitysmoottorina. Keskuskaupungit tarvitsevat väljempiä asuinalueita asukkaalleen kehyskunnista ja kehyskunnat tarvitsevat palveluja ja työpaikkoja kuntalaisilleen keskuskaupungista. Tämä aiheuttaa usein kuntien kesken elinvoimaa heikentävää paikallista kilpailua, jota seutu-yhteistyön voimin on pyritty vähentämään kaupunkiseudun kilpailukyvn lisäämiseksi valtakunnallisesti tai kansainvälisesti.

Kunnat voidaan jakaa karkeasti neljään erilaiseen ryhmään: kaupungit, kaupunkien läheinen maaseutu, ydinmaaseutu ja harvaan asuttu maaseutu. Kaupunkeihin sijoittuminen tuottaa etuja, sillä sekä samanlaisilla että erilaisilla toiminnoilla on hyödyllisiä ulkoisvaikutuksia toisiinsa. Tämän vuoksi kaupunkeihin sijoittuminen on suosittumpaa ja kaupungeissa maksetaan korkeampia hintoja, vuokria ja palkkoja. Kaupunkien läheisillä maaseuduilla on parhaimmat kehittymisedellytykset ja näillä alueilla hyvinvointi on korkeaa. Ydinmaaseutu on puolestaan vahvaa alkutuotant-

toaluetta. Harvaan asuttua maaseutua uhkaa huonon kehityksen kierre, sillä nuoret muuttavat pois ja palvelut katoavat näiltä alueilta.

Kaupunkien ja kaupunkien läheisillä maaseuduilla korostuu markkinoiden hyödyntäminen ja yhteistyörakenteiden luominen niin palveluiden organisoinnissa kuin yritystoiminnan kehityksessä. Markkinat ovat täynnä mahdollisuuksia ja uudistumiskykyinen yhteisö tukee siihen kuuluvien yksilöiden kykyä ja uskallusta hyödyntää niitä. Haasteena on se, miten kunta omilla toimenpiteillään tukee kunta-laisten oma-aloitesuutta sekä alueen yritysten ja järjestöjen aktiivisuutta markkinoiden hyödyntämisessä.

Ydinmaaseuduilla ja harvaan asutuilla maaseuduilla korostuu vetovoimainen ympäristö, palvelujen turvaaminen ja yhteisöllisyyden luominen. Viihtyisä ympäristö ja aktiiviset kuntalaiset ja muut toimijat saavat aikaan uutta toimintaa ja vetävät puoleensa uusia asukkaita. Haasteena on yleensä kaupallisten palvelujen sekä liikenneasemien läheisyyteen perustettujen kauppapalvelujen ja tarvittavien liikenneyhteyksien turvaaminen. Aiheelliseksi voi tulla kysymys, pitäisikö kunnallisia palveluja siirtää kauppakeskittymien läheisyyteen? Pelkillä kuntapalveluilla voi olla haasteellista vahvistaa elinvoimaa sellaisilla alueilla, joista kaikki kauppapalvelut ovat poistuneet.

Kunnan on tärkeää pohtia oman kunnan elinvoimaisuutta sekä pyrkiä edistämään sitä. Erilaisissa toimintaympäristöissä toimivissa kunnissa elinvoiman lähtökohdat, painopisteet, haasteet ja keinot ovat erilaisia. Keskeistä on löytää itselle oikeat painopisteet ja sopivimmat keinot. Elinvoima ja kunnan menestyminen edellyttää omien vahvuuksien löytämistä sekä strategista ja pitkäjänteistä päätöksentekoa. Eri puolilla maata ja erilaisista toimintaympäristöistä johtuen elinvoiman vahvuudet vaihtelevat.

9 Lopuksi

Elinvoiman kokonaisuuden tunnistamisen lisäksi kuntien elinvoiman vahvistaminen edellyttää toteuttamisentahtoa, tietoista päätöksentekoa ja työkaluja.

Kunta voi tietoisesti vahvistaa elinvoimaa kaikkien yksiköidensä toiminnalla sekä hallintorajat ylittävällä toiminnallaan. Päätäjien tulisi olla tietoisia kokonaisuudesta, etenemisen eri vaihtoehdoista ja päätösten vaikutuksista alueen elinvoimaan. Onnistuminen edellyttää laajaa yhteisymmärrystä ja vahvaa sitoutumista koko johdolta.

Elinvoiman vahvistaminen voi tapahtua myös kumppanuuden, yhteistyön ja vuorovaikutuksen avulla kuntalaisten, yritysten, kunnan omien työyhteisöjen ja muiden toimijoiden kanssa. Tämä edellyttää kunnalta potentiaalisten yhteistyökumppaneiden tunnistamista, markkinoiden hyvää tuntemusta sekä yritys-

ten ja erilaisten yhteistyöverkostojen osaamisen aktiivista hyödyntämistä.

Vahvoin peruskuntiin pohjautuva elinvoimainen kuntarakenne on hallitusohjelmaan kirjatun kuntauudistuksen tavoitteena. Kuntarakenteesta käydyssä keskustelussa on varsin vähän käsitelty eri vaihtoehtojen merkitystä alueen elinvoimaisuudelle.

Kuntaliitto on käynnistänyt Elinvoiman eväät – kunta elinvoiman johtajana kehittämishankkeen, jonka tavoitteena on nostaa elinvoimanäkökulma sille kuuluvaan arvoon kunnallisessa päätöksenteossa sekä tarjota konkreettisia työkaluja elinvoimajohtamisen tueksi. Huomioon otetaan erilaisten kuntien elinvoima: millaisia kehittymisedellytyksiä erilaisilla paikkakunnilla on ja millä tavalla kukin niistä parhaiten tukisi alueensa kehittämispotentiaalin realisoitumista?

Suomen Kuntaliitto
Toinen linja 14, 00530 Helsinki
Puhelin 09 7711, faksi 09 771 2291
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi
www.kunnat.net

Helsinki 2011
ISBN 978-952-213-819-4